

Suomi toisena kielenä (S2)
OPETUSSUUNNITELMA
varhaiskasvatukseen
ja esiopetukseen
2023

Sisällys

1	SAATTEEKSI	3
2	S2-OPETUKSEN LÄHTÖKOHDAT	3
	2.1 Kaksikielinen kielenkehitys	4
	2.2 Riskitekijät	5
3	S2-OPETUS PIEKSÄMÄELLÄ	6
	3.1 Vastuun jakaminen S2-opetuksessa	6
	3.2 S2-opetuksen järjestäminen	7
	3.3 Kielenkehityksen havainnointi	8
	3.4 Kielenkehityksen arviointimenetelmiä	10
	Kettu-testi	10
	Pienten kielireppu	10
	Lauran päivä	10
	Roihusten eväsuretki	10
	3.5 S2-opetuksen tavoitteet ja suunnittelu	10
4	S2-OPETUKSEN SISÄLLÖT JA MENETELMÄT	11
	4.1 Kielen tukeminen varhaiskasvatuksen arjessa	12
	4.2 Yhteiset toiminnalliset menetelmät	12
	LINKIT LIITTEISIIN	13
	LIITE 1 S2 SEURANTALOMAKE	
	LIITE 2 EVÄSPUSSI 1V	
	LIITE 3 EVÄSPUSSI 2-3V	
	LIITE 4 EVÄSPUSSI 4V	
	LIITE 5 EVÄSPUSSI 5V	
	LIITE 6 EVÄSPUSSI 6V	

1 SAATTEEKSI

Monikielisten ja -kulttuuristen perheiden määrä varhaiskasvatuksen asiakkaana on lisääntynyt koko Suomessa. Suuntaus näkyy myös Pieksämäellä. Kielitaito edistää lapsen osallisuutta, kotoutumista ja yhdenvertaista oppimista. Suomen kieltä osaavan lapsen on helpompi toimia täysivaltaisena jäsenenä ryhmässä ja kouluun siirtyminen on sujuvampaa.

S2-opetussuunnitelma on jokaisen varhaiskasvatuksessa työskentelevän työväline. Se on osa Pieksämäen varhaiskasvatussuunnitelmaa sekä esiopetuksen opetussuunnitelmaa. S2 päivitetään säännöllisesti moniammatillisessa ryhmässä.

2 S2-OPETUKSEN LÄHTÖKOHDAT

Kieli on ajattelun, vuorovaikutuksen ja oppimisen väline. Suomi toisena kielenä -opetus (S2-opetus) tarkoittaa monikulttuuriselle lapselle annettavaa suomen kielen tavoitteellista ja säännöllistä opetusta. S2-opetus on osa varhaiskasvatuksen perustehtävää. Opetusta annetaan kaikissa arjen tilanteissa, vuorovaikutustilanteissa ja pienryhmätoiminnassa. Lapselle järjestetään tarvittaessa lisäksi yksilöopetusta.

Pieksämäellä S2-opetusta järjestetään niille kolme vuotta täyttäneille monikulttuurisille lapsille, joiden suomen kielen kehitys tarvitsee tukea. Alle 3-vuotiaiden suomen kielen kehitystä tuetaan varhaiskasvatuksen arjen kaikissa vuorovaikutustilanteissa. S2-suunnitelman tavoitteena on luoda selkeä malli Pieksämäen varhaiskasvatuksessa annettavalle S2-opetukselle ja turvata tasavertainen opetus kaikille.

Kolme vuotta täyttäneille monikulttuurisille lapsille tehdään S2-suunnitelma, johon kirjataan tavoitteet seuraten sitä säännöllisesti S2-seurantalomakkeella. Ryhmän henkilöstö suunnittelee opetukseen liittyvät järjestelyt tavoitteita seuraten. Lapsen suomen kielen oppimista ja kehittymistä tuetaan ja arvioidaan yhdessä huoltajien kanssa. Huoltajia kannustetaan käyttämään omaa äidinkieltään mahdollisimman monipuolisesti.

Huoltajien kanssa keskustellaan suomalaisen varhaiskasvatustoiminnan tavoitteista, sisällöistä ja menetelmistä. Yhteistyössä perehdytään perheen kielelliseen ympäristöön, kielivalintoihin, monikielisten ja -kulttuuristen identiteettien muodostumiseen sekä äidinkielen tai -kielten kehityksen vaiheisiin ja kaikkien näiden merkitykseen.

LAPSI OPPII AIKUISELTA

- rutiinit, päivän toiminnot, laulut, lorut, leikit
- opittavan asian ja sanaston, kuuntelua ja kerrontaa
- oikean ilmaisutavan ja vuorovaikutustaitoja

LAPSI OPPII TOISELTA LAPSELTA

- leikkiä ja leikin vuorovaikutuskieltä
- ryhmän toimintakulttuurin

2.1 Kaksikielinen kielenkehitys

Lapsi on kaksi- tai monikielinen silloin, kun hänen kasvuympäristössään on jatkuvasti käytössä useampi kuin yksi kieli. Lapsi oppii kieliä kahdella tapaa:

Samanaikaisesti

- kaksikielistymisessä lapsi saa kahden kielen malleja syntymästään alkaen. Näin käy useimmiten perheissä, joissa huoltajilla on eri äidinkieli ja jotka käyttävät omia kieliään lapsensa kanssa.

Peräkkäin

- kaksikielistymisenä pidetään toisen kielen oppimista ensikielen jälkeen, suunnilleen kolmen ikävuoden jälkeen. Tällä tavoin kaksikielistyviä ovat Suomessa tyypillisesti monikulttuuristen perheiden lapset, jotka oppivat huoltajiltaan ensikielen ja varhaiskasvatuksessa ja koulussa suomen kielen.

Kun lapsi oppii kieliä peräkkäin, hänen kielitasoonsa vaikuttaa merkittävästi, omaksuuko hän toista kieltä ensikielen kustannuksella. Ensikielen tukeminen on kuitenkin ensiarvoisen tärkeää, koska toisen kielen kehittyminen on riippuvaista ensikielen hallinnasta. Jos lapsen ensikieli on kehittynyt heikosti, toisenkin kielen kehittämisessä esiintyy haasteita.

Toisen kielen oppimisen vaiheet:

1. Alkuvaiheessa lapsi kuuntelee ja harjoittelee uutta kieltä mielessään, mutta ei vielä itse sitä puhu. Hän keskustelee osaamallaan kielellä käyttäen eleitä ja ilmeitä, sekä mahdollisesti muutamaa sanaa toisesta kielestä.
2. Lapsi käyttää uutta kieltä sähkösanomatyyllisesti tai kaavamaisesti (yhden sanan ilmaisut, nimeäminen, jäljittelevä ilmaus).
3. Lisää opittuaan lapsi saattaa käyttää sanoja kummastakin kielestä ja kieli saattaa vaihtua saman keskustelun aikana toiseen. Ilmaisujen yhdistely ja omien lauseitten tuottaminen alkavat.

2.2 Riskitekijät

Kaksi- tai monikielisyys ei sinänsä lisää kielenkehityksen viivästymien tai häiriöiden riskiä. Lapsi pystyy oppimaan useita kieliä saadessaan tukea ja malleja. Riskit liittyvät yleisiin kielenkehityksen ongelmiin. Esimerkiksi jos lapsella on heikot taidot ensikielessä, se vaikeuttaa toisen kielen oppimista.

Lapsella saattaa olla kehityksellinen kielihäiriö, joka vaikuttaa sekä hänen äidinkiellensä kehitykseen että muiden kielten oppimiseen. Se tulee tunnistaa ajoissa. Pieksämäellä puheterapeutti arvioi lapsen, jos hän on ollut kaksi vuotta säännöllisessä suomenkielisessä varhaiskasvatuksessa, mutta hänen suomen kielensä ei ole tänä aikana kehittynyt odotetusti. Lapsi voidaan ohjata puheterapeutin arvioon jo aikaisemmin, jos huoltajilla herää huoli lapsen äidinkielen kehityksestä.

S2-kielitaidon kehittyminen

3 S2-OPETUS PIEKSÄMÄELLÄ

3.1 Vastuun jakaminen S2-opetuksessa

Ensisijainen vastuu lapsen S2-opetuksesta kuuluu varhaiskasvatuksen kasvatushenkilöstölle ollen osa heidän perustehtäväänsä. S2-materiaalin päivittämisestä ja tiedonkulusta huolehditaan muun muassa vuosittaisen Teamsin kautta toteutettavien S2-tapaamisten kautta. Parhaan oppimistuloksen aikaansaamiseksi yhteistyötä tehdään koko yksikön, puheterapeutin, varhaiskasvatuksen erityisopettajan ja muiden yhteistyökumppaneiden kesken.

ESIHENKILÖ

Vastaa oman yksikkönsä S2-opetuksen toteutumisesta.

Huolehtii, että yksikössä on tarvittava materiaali opetuksen järjestämiseksi.

Huolehtii henkilöstön osallistumisesta S2-koulutuksiin.

Luo edellytykset toimivalle oppimisympäristölle.

VO

Käy monikulttuurisen lapsen huoltajien kanssa aloituskeskustelun.

Asettaa S2-opetukselle tavoitteet ja suunnitelman ja kirjaa ne vasuun.

Kirjaa lapsen edistymisen S2-seurantalomakkeeseen.

Järjestää hyvän oppimisympäristön.

KOKO HENKILÖSTÖ

Sitoutuu lapsen kielen kehityksen tukemiseen ja opettamiseen.

Mallittaa suomen kieltä arjessa.

Suunnittelee ja toteuttaa S2-opetuksen.

Osallistuu moniammatilliseen yhteistyöhön.

Toteuttaa sovitut suunnitelmat ja kartoitukset.

VEO

Monikulttuurisen lapsen oppimista tukeva suunnittelutyö yhteistyössä S2-opetusta antavan opettajan kanssa.

Varhaiskasvatuksen henkilöstön ohjaus esimerkiksi S2-suunnitelman arjen tilanteissa.

Arviointi ja seuranta tarvittaessa veon kanssa.

3.2 S2-opetuksen järjestäminen

S2-opetusta järjestetään Pieksämäen varhaiskasvatuksen niissä yksiköissä, joissa on monikulttuurisia lapsia. Suomen kielen taitoa edistetään tavoitteellisesti lapsen tarpeet ja edellytykset huomioiden. Lapsi oppii kieltä monipuolisissa vuorovaikutustilanteissa ja oppimisympäristöissä.

S2-OPETUKSEN TOTEUTUMINEN	AJANKOHTA
Perustietolomakkeen täyttäminen perheen kanssa yhdessä ja tutustumiskäynti varhaiskasvatuspaikkaan	Ennen varhaiskasvatuksen aloitusta
S2-opetus	Heti varhaiskasvatuksen alkaessa
Lapsen suomen kielen tason arviointi	Kolmen kuukauden kuluessa varhaiskasvatus- tai esiopetussuunnitelman yhteydessä. Jatkossa ennen ko. suunnitelmien päivitystä. Arvioinnissa käytetään liitteistä Eväspussi-osioiden kysymyksiä.

3.3 Kielenkehityksen havainnointi

Lapsen kieltä havainnoidaan arjen vaihtuvissa tilanteissa. Kolme vuotta täyttäneelle havainnot kirjataan vähintään puolen vuoden välein S2-seurantalomakkeeseen. Lomakkeen lisäksi alla mainitut havainnot auttavat kokonais kuvan hahmottamisessa kielen tasosta.

Kuuntelu ja ymmärtäminen

- vastaako lapsi kysymyksiin sanallisesti
- tarvitseeko useamman toiston annettuun ohjeeseen
- toimiiko lapsi ohjeen saatuaan itsenäisesti vai muiden mallin mukaan
- ymmärtääkö lapsi luettua ja pystyykö seuraamaan jatkokertomuksia (tee kuvista ja luetuista kirjoista kysymyksiä, joihin vastaamalla lapsi jäsentää kuulemaansa ja tuottaa puhetta – kysymyksillä mitataan kuullun ymmärtämistä, ei muistia)

Sanasto ja puhuminen

- miten lapsi ääntää suomea – vaihtavatko konsonantit paikkaa (suksi-suski)?
- vaihtuuko samassa tavussa olevien vokaaliyhdistelmien eli diftongien vokaalit paikkaa (pöytä-pyötä)
- onko puheessa vokaalin keston muutoksia (kala-kaala)

On positiivista, kun

- lapsi kyselee
- lapsi korjaa ilmaisuaan ja matkii saadessaan mallin
- lapsi on aktiivinen, yritteliäs ja kommunikoi pienelläkin sanavarastolla

Kielen rakenne

- käyttääkö lapsi sanojen perusmuotoa vai taivuttaako sanoja (minä menen koti, isä hake minu)
- miten hän taivuttaa sanoja ja hallitsee astevaihtelun (minä puken)
- käyttääkö hän menneen aikamuodon rakennetta (olin/olen eilen uimassa)
- käyttääkö hän olla-verbiä (huomaa, että venäjän kielessä ei käytetä preesensissä olla-verbiä)
- taivuttaako hän verbejä persoonamuodossa (syön, syöt, syö jne.)

Huomioi myös

- kertooko lapsi omista tapahtumistaan ja tunteistaan äidinkielellään ja suomeksi
- miten lapsi keskittyy leikkiin ja kuuntelemiseen
- onko lapsella motivaatiota opetella vierasta kieltä
- onko perheellä tai varhaiskasvatuksessa huolta lapsen tunne-elämästä
- kuinka paljon huoltajat keskustelevat lapsen kanssa, ja ovatko sisarukset oppineet suomen kieltä

Konsultoi veo:a tai puheterapeuttia, jos

- lapsi ei kahden vuoden säännöllisen varhaiskasvatuksen jälkeen hallitse arkikommunikaatiota
- huoltajat ovat huolissaan lapsen äidinkielen kehityksestä (haastattelutukena käytetään esimerkiksi Kielireppu-materiaalin Eväspussi-osiota)
- epäilet puheen ja kielenkehityksen ongelmia tarkkaavuuden ja keskittymisen pulmien taustalla
- lapsen kuulomuistin kapeus vaikeuttaa kielen oppimista

3.4 Kielenkehityksen arviointimenetelmiä

Kettu-testi

Kettu-testi on 3-vuotiaiden puheen- ja kielenkehityksen arviointimenetelmä. Kettu-testi soveltuu 3–5-vuotiaille maahanmuuttajalapsille, jotka ovat olleet varhaiskasvatuksessa noin vuoden. Pieksämäellä Kettu-testiä käyttävät lapsen kielenkehityksen arvioimiseen puheterapeutit ja varhaiskasvatuksen erityisopettajat.

Pienten kielireppu

Kielireppu sisältää mm. kuvajutun, joka on arviointimateriaali vuorovaikutuksen kehittymisen seurantaan. Materiaali on saatavilla Espoon kaupungin verkkosivuilta. Materiaalia voi käyttää varhaiskasvatuksen henkilökunta.

Lauran päivä

Lauran päivä on Suomi toisena kielenä -kartoitusaineisto esiopetukseen. Kirja kertoo esiopetusikäisen Laura-tytön tavallisesta päivästä, jonka kulkua seurataan kuvin. Materiaalin tärkein osio on sanasto. Lapsen sanaston laajuus ja laatu vaikuttavat olennaisesti alkuopetuksessa selviytymiseen. Kartoituksen voi tehdä oma varhaiskasvatuksen opettaja.

Roihusten eväretki

Roihusten eväretki soveltuu noin 3–8-vuotiaiden yksi- ja monikielisten lasten kielellisten taitojen kartoittamiseen ja seurantaan.

3.5 S2-opetuksen tavoitteet ja suunnittelu

Jokaiselle kolme vuotta täyttäneelle monikulttuuriselle lapselle tehdään S2-suunnitelma noin kolmen kuukauden kuluessa varhaiskasvatuksen alkamisesta. Ennen varhaiskasvatus- tai esiopetussuunnitelman laatimista havainnoidaan lapsen kielen tasoa, ymmärtämistä ja puheentuottoa. Havainnot kirjataan S2-seurantalomakkeeseen, joka sisällytetään edellä mainittuihin suunnitelmiin. S2-suunnitelmaan kirjataan lapsen suomen kielen kehityksen tavoitteet ja toimet, joilla kielenkehitystä tuetaan. Lasten suomen kielen oppimisen tahdissa on yksilöllisiä eroja.

Ohessa esimerkkejä tavoitteista:

1. Toimintaympäristön perussanaston ymmärtäminen ja perustarpeiden ilmaiseminen. Ensimmäiseksi lapselle on opetettava nälkä, jano, kylmä, ikävä, jos joku kiusaa tai jos sattuu jonnekin.
2. Sanavaraston laajentaminen ja suomen kielen käyttöön rohkaiseminen.
3. Ilmaisun monipuolistaminen.
4. Monipuolisen suomen kielen tuottaminen ja jokapäiväisten asioiden ymmärtäminen.

Päiväkodeissa varhaiskasvatus- tai esiopetussuunnitelman, jossa mukana S2-opetuksen tavoitteet ja suunnitelma, laatii varhaiskasvatuksen opettaja. Ryhmäperhepäiväkodeissa suunnitelman laatii vastaava varhaiskasvatuksen lastenhoitaja ja perhepäivähoidossa perhepäivähoitaja yhdessä varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa.

Suunnitelmien tavoitteet ja tukitoimet arvioidaan ja tarkistetaan viimeistään puolen vuoden kuluttua sen laatimisesta.

4 S2-OPETUKSEN SISÄLLÖT JA MENETELMÄT

S2-opetuksen tavoitteita ovat sanavaraston kartuttaminen, käsitteiden harjaannuttaminen, toimintaohjeiden ymmärtäminen ja noudattaminen. Liikunta, musiikki, kädentaidot, sadut, teematyöskentely, rooli-, muisti-, liikunta- ja laululeikit, loruilu ja riittäminen, sääntöpelit, kuvista kertominen ja luokittelu-tehtävät harjaannuttavat monipuolisesti kielellistä ilmaisu- ja ajattelukykyä. Ryhmässä toteutettavia ohjelmia ovat muun muassa Sanasäkki, Kili –kieli ja liikunta, Kuttu – kuvin tuettu leikki, Halinalle, Jänistarinat, Roihusten perhe, Kielinuppu, Avainsanoja S2. Materiaaleista voi kysyä lisää puheterapeuteilta ja varhaiserityisopettajilta. Internetistä löytyy sivustoja opetuksen tueksi.

VINKKEJÄ KUVIEN KÄYTTÖÖN

- siirtymätilannekuvat
- ruokailutilanteet, kuten tarjolla olevan ruuan raaka-aineet ja ruokailujärjestys
- kuvitetut päiväjäestykset
- leikit (kuvat leikkien valinnassa, kuvin tuetut leikit)
- askartelu, maalaukset ym. (työskentelyjärjestys kuvien avulla)
- kuvitetut sadut, lorut, pelit, laulut
- retkien ennakoiti
- arjen vuorovaikutustilanteet (esim. huoltajien hakiessa lasta)

4.1 Kielen tukeminen varhaiskasvatuksen arjessa

Arjen toistuvat vuorovaikutustilanteet ovat parhaita kielen oppimistilanteita. Kuvien näyttäminen ja niiden avulla asioista kertominen toiminnan alkaessa jäsentää lapsen havaintoja ja ymmärrystä päivän tapahtumista sekä antaa avainsanoja eri toimintoihin. Monikieliselle lapselle on tärkeää, että asioista puhutaan niiden oikeilla nimillä. Esim. ”Ota leluauto ja tuo tänne laatikkoon”. Näin vältetään liiallista pronominien käyttöä.

Varhaiskasvattajan tehtävänä on tukea lapsen kielenkäyttöä ja tarjota luonteva ja selkeä puhemalli. On tärkeää käyttää tarkkoja ilmaisuja, jotka liittyvät käsillä olevaan tekemiseen: ”syön leipää/leivän” ja oikeita nimityksiä: kurahousut, ei kurikset. Sovitaan yhteisesti, mitä nimiä asioista käytetään: hanskat, sormikkaat vai käsineet, lakki, pipo vai myssy. Lapsen puhetta ei tule korjata vaan antaa oikea malli. Esimerkiksi kun lapsi sanoo ”kaksi peruna”, voit antaa välittömästi oikean mallin: ”sinä haluat kaksi perunaa.”

4.2 Yhteiset toiminnalliset menetelmät

Helpot laulut ja sormileikit innostavat lasta kielelliseen ilmaisuun ja niitä toistetaan useasti. Rytmija liikuntaleikeissä lapsi voi konkreettisesti harjoitella kielellisiä taitojaan. Lauluja, leikkejä ja liikuntatutkimuksia tuetaan kuvaohjauksella.

Ennen retkeä lapselle kerrotaan kuvin ja sanoin tulevasta. Luontoretkellä nimetään ja kosketellaan ympäröivää luontoa. Myöhemmin retken tapahtumat käydään läpi tarkentaen ja kerraten opittuja asioita.

Teatteri- ja musiikkitapahtumiin valmistaudutaan tutustumalla aiheeseen kuvin ja kuunteluin. Jälkeenpäin lasten kanssa voidaan esimerkiksi leikkiä teatteriesityksen tapahtumia ja järjestää näin tilaisuus harjoitella kielen käyttöä eri rooleissa.

LINKIT LIITTEISIIN

Voit ladata liitteet klikkaamalla linkkiä. Linkistä avautuu pdf-lomake, jonka voi täyttää tietokoneella ja tallentaa täytetyillä tiedoilla.

[LIITE 1 S2 SEURANTALOMAKE](#)

[LIITE 2 EVÄSPUSSI 1V](#)

[LIITE 3 EVÄSPUSSI 2-3V](#)

[LIITE 4 EVÄSPUSSI 4V](#)

[LIITE 5 EVÄSPUSSI 5V](#)

[LIITE 6 EVÄSPUSSI 6V](#)